

Tuomarin ja syyttäjän menettely asiassa, jossa kärjäoikeus tuomitsi vastaajan osin kahdesti samoista teoista

ASIA

Helsingin hovioikeuden presidentti on 17.6.2022 päivätyllä kirjeellään saattanut tuomioistuinlain 3 luvun 2 §:n 2 momentissa mainitussa tarkoituksessa oikeuskanslerin tietoon oheistamansa Helsingin kärjäoikeuden 1.3.2021 antaman tuomion asiassa R 19/2238 ja hovioikeuden sitä koskevan 14.6.2022 annetun tuomion, joka on jäänyt lainvoimaiseksi.

Kärjäoikeus oli lukenut sen tuomiosta hovioikeuteen valittaneen vastaajan syyksi asian syytekohtat 1-47 ja 49-93 ja tuominnut vastaajan ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Vastaaja oli valituksessaan vaatinut, että kärjäoikeuden hänelle tuomitsemaa rangaistusta alennetaan. Syyttäjä ei ollut valittanut kärjäoikeuden tuomiosta. Kärjäoikeuden tuomio oli jäänyt lainvoimaiseksi muutoin paitsi rangaistuksen määräämisen osalta.

Hovioikeus kuitenkin poisti antamallaan tuomiolla kärjäoikeuden lausunnot syytekohtien 8, 12-14, 33-36 ja 40-42 syyksilukemisesta ja alensi vastaajalle asiassa tuomittua yhteistä ehdotonta vankeusrangaistusta. Se totesi, että kyseiset syytekohtat oli tuomiovirheen vuoksi poistettava, koska syytekohtat oli hovioikeuden tuomiosta tarkemmin ilmenevin tavoin luettu kärjäoikeudessa syyksi kahteen kertaan. Vastaaja oli kärjäoikeudessa tullut tuomituksi samasta teosta kahdesti kaikkiaan 11 syytekohtassa.

SELVITYS

Helsingin käräjäoikeudesta on hankittu kärjätuomari A:n selvitys ja laamannin lausunto. Lisäksi Etelä-Suomen syyttäjälueen aluesyyttäjä B on antanut asiassa selvityksen ja apulaisvaltakunnansyyttäjä lausunnon.

MERKINTÄ

Oikeuskansleri on 4.11.2022 saattanut vastaajan avustajana asiassa toimineen asianajajan menettelyn asianajajalain 6 §:n 3 momentin nojalla valvonta-asiana Suomen Asianajajaliiton yhteydessä toimivan valvontalautakunnan tutkittavaksi.

RATKAISU

Kärjätuomarin menettely

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava huolellinen.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (ROL) 11 luvun 3 §:n mukaan tuomioistuin saa tuomita vain siitä teosta, josta rangaistusta on vaadittu.

Kärjätuomari A myöntää selvityksessään menetelleensä huolimattomasti antaessaan kärjäoikeuden kansliassa tuomion, jolla vastaaja oli hovioikeuden tuomiosta tarkemmin ilmenevin tavoin tullut tuomituksi kaikkiaan 11 syytekohtassa samasta teosta kahdesti. A toteaa kysymyksessä olleen kokonaisuus, jossa vastaajaan oli kohdistunut kaikkiaan seitsemän haastehakemusta. Pääkäsittelyn jälkeen kaikki haastehakemukset oli yhdistetty rikostuomiojärjestelmä RITU:ssa saman asianumeron alle. A:n mukaan ilmeisesti tuossa vaiheessa hovioikeuden tuomiossa mainitut syytekohtat olivat tulleet järjestelmään osittain kahteen kertaan. A toteaa tarkistaneensa tuomion sitä kirjoittaessaan ja sen jälkeen, kuten hän ilmoittamansa mukaan aina tekee. Hän myöntää kuitenkin, ettei näköjään ollut osannut odottaa tuollaista lainkaan, ja että hän oli ollut sokea lukemalleen tekstille.

Kärjäoikeuden laamanni selventää lausunnossaan, että RITU-järjestelmä yhdistää usean haastehakemuksen automaattisesti ja järjestää syytekohtat tekoajan mukaiseen järjestykseen, mikäli asiaan tehdään ratkaisu ensimmäisen kerran. Mikäli asiassa on tehty jo aiemmin käsittelyratkaisu tai osaratkaisu toisen vastaajan osalta, syytekohtien yhdistäminen tulee tehdä manuaalisesti, jolloin virhemahdollisuus kasvaa. Käsillä olevassa asiakokonaisuudessa oli annettu yhden vastaajan osalta aiemmin osaratkaisu, joten nyt puheena olevaa vastaajaa koskevien syytekohtien yhdistäminen oli pitänyt tehdä manuaalisesti.

Laamanni pitää kärjätuomarin huolimattomuutta asiassa vähäisenä ottaen huomioon käsiteltävänä olleen asiakokonaisuuden laajuuden ja RITU-järjestelmän kankeuden. Hän toteaa lausunnossaan, että kärjäoikeuden käytössä olevien tietojärjestelmien tulisi olla helppokäyttöisiä ja tuomioistuinten toimintaa tukevia.

Kärjätuomarin menettelyä arvioidessani olen ottanut huomioon, että syytekohtia kärjätuomarin mainitsemassa seitsemässä haastehakemuksessa on ollut yli 80 ja syytekohtien yhdistäminen on tullut tehdä manuaalisesti. Asiaa on käsitelty kärjäoikeudessa haastehakemus kerrallaan, eikä tarkka syytekohtien kokonaislukumäärä ole noussut esille missään vaiheessa asian käsittelyä. Kyse on ollut pääasiassa keskenään varsin samankaltaisista liikenne- ja varkausrikkoksista. Kärjätuomarin menettelyn virheellisyys on lisäksi korjaantunut hovioikeuden poistettua tuomiollaan kärjäoikeuden tekemän syyksilukemisen siltä osin kuin syyksi oli luettu samoja tekoja kahteen kertaan. Hovioikeus oli samalla alentanut vastaajalle asiassa tuomittua yhteistä ehdotonta vankeusrangaistusta.

Huomion arvoista kuitenkin on, että kärjätuomarin virheellinen menettely on kohdistunut tuomarin tehtävien ydinalueelle eli lainkäyttöratkaisun tekemiseen. Kärjätuomarin perustehtäviin oikeuden puheenjohtajana kuuluu varmistua siitä, että vastaajaa ei tuomita kahdesti samasta teosta. Vastaajan tuomitseminen useassa syytekohtadassa samasta teosta kahdesti on omiaan olennaisesti heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantamaan merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Ilmeisenä vaarana on, että kyseisenlaisesta virheestä voi aiheutua vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia. Asiaa kokonaisuutena arvioiden pidän kärjätuomarin virheellistä menettelyä tämän vuoksi edellä esitetystä huolimatta siinä määrin vakavana, että annan hänelle jäljempänä ilmenevin tavoin huomautuksen.

Aluesyyttäjän menettely

Syyttäjälaitoksesta annetun lain 9 §:n mukaan syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta hänen käsiteltävänään olevassa asiassa tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun edellyttämällä tavalla.

ROL 1 luvun 13 §:n mukaan syyttäjä saa hakea muutosta myös rikosasian vastaajan eduksi tai muuttaa vastaajan vahingoksi tekemänsä muutoksenhakemuksen vastaajan eduksi. Mainitun säännöksen esitöiden mukaan säännös on perusteltu sen vuoksi, ettei syyttäjällä ole oikeudenkäynnissä valvottavanaan omia etuja, vaan hän toimii valtion rikosoikeudellisten etujen edustajana. Syyttäjän tehtävänä on myös valvoa, ettei ketään tuomita epäoikeudenmukaiseen seuraamukseen, vaan että vastaajan edut tulevat oikeudenkäynnissä oikeudenmukaisesti huomioiduiksi. ([HE 82/1995 vp](#), s. 42)

Valtakunnansyyttäjän muutoksenhausta hovioikeuteen antaman yleisen ohjeen [VKS:2021:2](#) mukaan syyttäjä osallistuu kaikkiin rikosasioiden oikeudenkäynteihin asianosaisena, jonka tehtävänä on myös yleisen edun toteutumisen valvonta. Syyttäjällä on aineellisesti oikean lopputuloksen saavuttamisen lisäksi merkittävä vastuu oikeuskäytännön kehittämisessä. Syyttäjän velvollisuuksiin ja vastuuseen kuuluu hakea muutosta asioissa, joissa hän näkee lainkäytön tai rangaistuskäytännön epäyhtenäisyyttä.

Aluesyyttäjä B toteaa selvityksessään, että hän ei itse ole tehnyt käsillä olevassa asiassa mitään osin syyteharkintaa, mutta hän on toiminut syyttäjänä kärjäoikeuden pääkäsittelyssä sekä vastannut asiassa jätettyyn valitukseen ja toimittanut lausuman hovioikeudelle. B:n mukaan asiassa on ollut kysymys varsin riidattomasta useiden erillisten haastehakemusten kokonaisuudesta, jossa vastaajaa on syytetty lukuisista, toistuvista ja keskenään samankaltaisista rikoksista. Asiaa on B:n mukaan käsitelty kärjäoikeudessa haastehakemus kerrallaan, eikä syytekohtien kokonaislukumäärä ole noussut käsittelyn aikana esille. Kärjäoikeus on antanut tuomionsa vasta viikkoja pääkäsittelyn jälkeen kärjäoikeuden kansliassa ja tuominnut vastaajan huomattavasti syyttäjän seuraamuskannanottoa lievempään rangaistukseen. Tuomion perusteluissa tai asiassa yleisesti ei B:n mielestä ilmennyt sellaisia seikkoja, joiden perusteella olisi herännyt epäily siitä, että osa teoista olisi luettu vastaajan syyksi kahdesti. Kärjäoikeuden virheellisen menettelyn havaitseminen olisi B:n näkemyksen mukaan edellyttänyt tapauksessa syyttäjältä poikkeuksellisen tarkkaa tuomion tarkastelua. Lausumillaan perusteilla B katsoo, ettei hän ole menetellyt asiassa velvollisuuksiensa vastaisesti. B:n mielestä vastaajan oikeusturvasta huolehtiminen on ollut ennen kaikkea tämän avustajan vastuulla.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä tuo lausunnossaan esille, että ottaen huomioon säännöksistä ja ohjeista ilmenevä syyttäjän vastuu rikosprosessissa yleisen edun toteutumisen valvojana on syyttäjällä velvollisuus tutustua ajamansa jutun tuomioon kokonaisuudessaan ja varmistaa, ettei vastaajaa ole esimerkiksi tuomittu kahteen kertaan samasta teosta. Virheen havaittuaan syyttäjällä on apulaisvaltakunnansyyttäjän mukaan oikeus ja velvollisuus hakea muutosta vastaajan eduksi.

Apulaisvaltakunnansyyttäjä selventää, että käsillä olevassa tapauksessa syytekohtat, jotka kärjäoikeus on lukenut vastaajan syyksi kahteen kertaan, on esitetty kahteen kertaan myös tuomion ”Syyttäjän rangaistusvaatimukset” -kohdassa. Teot on yksilöity rikosnimikkeellä, poliisin R-numerolla, tekopäivällä, tekopaikalla ja syytteen mukaisella teonkuvauksella. Näin ollen apulaisvaltakunnansyyttäjä katsoo, että syyttäjällä on ollut tapauksessa mahdollisuus havaita virhe, vaikka vastaajalle tuomittu rangaistus onkin ollut lyhyempi kuin syyttäjän esittämä seuraamuskannanotto ja vaikka tuomion perusteluosiosta virhe ei olekaan ollut suoraan nähtävissä. Apulaisvaltakunnansyyttäjä toteaa kuitenkin käsityksensä, ettei asiassa ole syyttäjän huolimattoman menettelyn johdosta aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia tai muutakaan vahinkoa.

Yhdyn apulaisvaltakunnansyyttäjän esittämiin näkemyksiin. Vaikka tuomari vastaa antamansa tuomion lainmukaisuudesta, syyttäjän vastuuseen rikosprosessissa yleisen edun toteutumisen valvojana kuuluu kuitenkin velvollisuus tutustua ajamansa jutun tuomioon ja omalta osaltaan varmistaa, ettei vastaajaa ole esimerkiksi tuomittu kahteen kertaan samasta teosta. Olen apulaisvaltakunnansyyttäjän kanssa samaa mieltä myös siitä, että aluesyyttäjällä on ollut tapauksessa mahdollisuus havaita virhe, vaikka vastaajalle tuomittu rangaistus onkin ollut lyhyempi kuin aluesyyttäjän esittämä seuraamus kannanotto ja vaikka virhe ei tuomion perusteluosiosta ole ollut suoraan nähtävissä.

Olen eri mieltä aluesyyttäjän kanssa siitä, että käräjäoikeuden menettelyn virheellisuuden havaitseminen olisi tapauksessa edellyttänyt häneltä poikkeuksellisen tarkkaa tuomion tarkastelua. Olkoonkin, että aluesyyttäjän esittämistä syistä virheellisuuden havaitseminen on edellyttänyt perehtymistä muuhunkin kuin tuomion perusteluihin ja tuomiolauselmaan, ei virheellisuuden havaitseminen ole nähdäkseni edellyttänyt erityisen syvällistä perehtymistä tuomioon. Kahteen kertaan syyksiluetut syytekohtat on ”Syyttäjän rangaistusvaatimukset” -kohdassa kirjattu tuomioon joko peräkkäin tai peräkkäisinä useamman teon ryppäinä. Esimerkiksi peräkkäin kirjatissa varkautta koskevissa syytekohtissa 7 ja 8 on sama rikosnimike, sama poliisin R-numero sekä sama tekopäivä ja -paikka. Myös teonkuvaus, jossa varsin yksityiskohtaisesti on lueteltu anastettu omaisuus ja täsmällisesti määritelty sen arvo, on näissä syytekohtissa täsmälleen samansisältöinen. Virheellisyys on siten ollut selkeästi havaittavissa.

Kahteen kertaan syyksi luetuissa useamman teon ryppäissä samoja tekoja ei sinällään ole kirjattu täysin peräkkäisinä, vaan ryppäät ovat peräkkäisiä. Tekojen yksilöintitietojen perusteella samojen tekojen kahteen kertaan kirjaamisen havaitseminen ei nähdäkseni myöskään viimeksi mainituissa tilanteissa ole edellyttänyt niin tarkkaa tuomion tarkastelua, että syyttäjältä ei olisi voinut sitä edellyttää.

Virheellinen tuomitseminen on tapahtunut asiassa käräjätuomarin toimesta ja edellä jo toteamallani tavalla käräjätuomari vastaa antamansa tuomion lainmukaisuudesta. Aluesyyttäjän menettely on siten ollut tapauksessa merkittävästi vähemmän moitittavaa kuin käräjätuomarin. Asiaa kokonaisuutena arvioiden pidän riittävänä kiinnittää aluesyyttäjän huomiota syyttäjän vastuuseen yleisen edun toteutumisen valvojana rikosprosessissa.

Toimenpiteet

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan aihetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla kärjätuomari A:lle huomautuksen hänen edellä selostetusta virheellisestä menettelystään tuomita vastaaja kaikkiaan 11 syytekohdassa samasta teosta kahdesti.

Kiinnitän lisäksi edellä esittämäni perusteella aluesyyttäjä B:n huomiota syyttäjän vastuuseen yleisen edun toteutumisen valvojana rikosprosessissa.

Asia ei anna aihetta muihin toimenpiteisiini.

Lähetän päätökseni tiedoksi Helsingin kärjäoikeuden laamannille, valtakunnansyyttäjälle sekä asiassa ilmoituksen tehneelle Helsingin hovioikeuden presidentille.

Lähetän päätökseni lisäksi tiedoksi Tuomioistuinvirastolle, jotta sen tietoon tulee Helsingin kärjäoikeuden laamannin lausunnossaan kärjäoikeuden käytössä olevan tietojärjestelmän toimintaan kohdistama arvostelu, jotta se mahdollisesti voidaan ottaa huomioon kärjäoikeuksien tietojärjestelmiä uudistettaessa ja kehitettäessä.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Osastopäällikkö
Esittelijäneuvos

Markus Löfman